

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak szives tudomására hozzuk, hogy folyóiratunk következő száma — a nyári szünet miatt — a szept.—okt. számmal egy időben fog megjelenni.

Amerikai és holland vendégeink. *Earl Morse Wilbur* a berkeley unitárius teológiai intézet tudós tanára és volt igazgatója feleségével együtt Kolozsvárra jött hosszabb tartózkodásra, ami alatt könyvtárunkban az unitarizmus történelmére vonatkozó adatok gyűjtésével és feldolgozásával foglalkozik. Wilbur ur régi ismerősünk és jó barátunk, aki évekkel ezelőtt még meglátogatta volt több egyházközségünket s az ő nemeslelkű közbenjárásának volt az eredménye, hogy az ő teol. intézetében is egy lelkészjelöltünk elhelyezést kapott. Azóta is a kapcsolatot velünk állandóan ébren tartja. Szeretettel üdvözljük a fennkölt lelkű barátunkat kedves feleségével együtt s kívánjuk, hogy köztünk való tartózkodásuk rájuk nézve kellemes, az ügyre nézve pedig hasznos és áldásos legyen.

Ugyancsak Kolozsvárra érkezett május 14 én Dr. Van Holk leideni egyetemi tanár, az unitárius és más vallási szabadgondolkozók egyesületének az utazó titkára Van Leeuwen teológus kíséretében. A tudós tanár a helybeli egyetemen két előadást tartott. Az unitárius teol. akadémián szintén kettőt. Ezenkívül az E. K. Tanács termében a nagyszámban összegyűlt unitárius hallgatóság előtt szép előadásban ismertette a világ különböző részében forrongó unitárius mozgalmakat. Így az angol és amerikai unitáriusokon kívül rámutatott a csehországi nemzeti mozgalomra, amelyhez mintegy 800 ezer lélek csatlakozott eddig, amely ujabban állami támogatással teol. intézetet létesített 6 tanárral és 60 növendékkel. A régi huszitáknak emez utódai megtartották külsőségeikben a kath. formákat, de hitelveikben unitáriusok. A Filippi-szigeteken amerikai befolyás következtében szintén mint-

egy két millió lélek közeledik az unitarizmus világossága felé. Hollandiában bár nem ismerik az unitárius elnevezést, de sokan vallják józan, tiszta igazságait. Franciaországból Sabatier Charruaud és Reville általunk ismert jó hangzású nevek, akiknek ma is vannak követői. Indiában a Brahma Somaj hívei erősödnek és gyarapodnak. Előadásából örömmel szűrtük le azt a tanulságot, hogy az evangéliumi kovász működik s vallásunk igazságai mind szélesebb körben hódítanak. Az ősi remonstránsok ezen kiváló utódát jól esett körünkben látnunk, akinek jelenléte megújította hálás érzelmeinket azokért az anyagi és szellemi jótéteményekért, amelyekben elődei minket részesítettek. Utitársa Van Leeuwen a holland ifjusági mozgalmakat ismertette. Itt említjük meg azt is, hogy Wilbur barátunk kedves felesége május 24-én az unitárius nőszövetségben tartott érdekes előadást.

Dávid Ferenc — külföldi regényben. Érdekes kuriózum, de ezt is megérhettük. M. A. Aldanov-nak méltán nagy-hírű regényében a *Thermidor kilencediké*-ben Priestley beszélget Talleyranddal a socinianusokról. (A fordító következetesen *socianus*-okra fordítja. Így kerül sor reánk is: „Ezenkívül meggyőződttem arról, hogy Soccini [így!] nem részes a Dávid Ferenc elleni erőszakban [!]. Ez mind Melius lelkész [!] intrikáinak volt a következménye. Magától értetődik, hogy Báthori István a Dávid Ferenc ügyében teljesen zsarnoki módon és nem törvényesen járt el. A kormányhatóság önkényeskedésének közönséges esete...“ Eddig tart a regényben a Priestley jólértesültsége. Vajjon mit szól hozzá, ha hallja, a *lelkésszé* finomított debreczeni pápa, hogy már a Dávid F. halálra juttatásában is ő lett a ludas. Hiszen ha már jó hét évvel korábban el nem szőlította volna az Ur! (P. M.)

Spinoza (1632—1677). A múlt év november havában volt születésének háromszázados évfordulója. Ebből az alkalomból felújították emlékezetét s nagy Spinoza ünnepek voltak, mondhatni világszerte. Felelevenültek küzdelmes életének eseményei s filozofiai rendszerének értékelése új szempontokkal gyarapította róla való tudásunkat.

A XVII. század egyik legérdekesebb alakja, nemcsak filozofus a szó szűkebb értelmében, hanem a gondoltszabadságnak és az erkölcsi függetlenségnek prófétái lelkű hirdetője. Először a zsidó talmudista ortodoxiával vivta meg harcait, azután a keresz-

tény ortodoxia ellen fordult és Tractatusában a gondolat- és szó-lásszabadságért folytatott küzdelme őt az emberi haladás kiváló bajnokává avatják. Volt is része üldözésben zsidó és keresztény részről egyaránt.

Személye és tanítása körül nagy kavarodás volt a XVIII. században s a kornak minden kiváló szelleme szükségesnek tartotta magára nézve, hogy pro vagy contra állást foglaljon ellene vagy mellette. A spinozizmus ma is él, mint a pantheista elgondolása monistikus irányzatok klasszikus mintaképe.

Az E. M. E. szakelőadásainak sorozatában Dr. Varga Béla teol. tanár emlékezett meg róla szépszámu közönség jelenlétében.

Eredményesen vizsgáztak a gazdaiifjak Székelykereszturon. Unitárius egyházunknak egyik fő büszkesége a ma már teljes nyilvánossági joggal felruházott Székelykereszturi Unitárius Téli Gazdasági Iskola, amely minden tekintetben méltónak bizonyult azokra a reményekre, melyeket egyházi főhatóságunk hozzáfűzött s egyben, ifju volta dacára, odasorakozik rég kipróbált és sok nehéz idő viharát átélt más kulturintézményeink mellé. A Kereszturra beiratkozott gazdaiifjakról többizben maguk az állami kiküldöttek állapították meg, hogy csodálatosképen a falvak legjobb elemeit foglalják magukban. Meglátszott e megállapítás helyessége a husvét nagyhetében dr. I. L. Ciomac szakoktatási vezérfelügyelő, valamint dr. Elekes Dénes felügy. gondnok és dr. Elekes Domokos egyházunk megbizottja a helyi hatóságok, valamint nagyszámu gazdaközönség jelenlétében lefolyt vizsgákon is.

A 44, vizsgára jelentkezett tanuló közül egyetlen egy sem bukott meg, bár a vizsgák a legnagyobb szigorúság jegyében folytak le az előirt 18 tantárgyból. Amint a vizsgákról felvett hivatalos jegyzőkönyvek megállapítják, mindenkit megleptek a tanulók bátor, világos és határozott feleletei. Gyakorlati kérdésekre, melyeket gyakran adtak fel a tantestületen kívül álló jelenlevők is, éles ítélőképességet, önálló gondolkodást árultak el. Kitünő eredménnyel vizsgázott 1, jelessel 14 és a többi tanulók között sem akadt egyetlen egy sem, aki meg ne ütötte volna az előirt mértéket. Az iskola különös gondot fordít a tanulók vallásos és gazdasági kiképzése mellett az államnyelv elsajátítására, melyet indokol a közszükségen kívül az is, hogy a végzett ifjak az egyéves katonai szolgálat kedvezményében részesülnek és így mint altiszti is-

kolai tanulók a hadseregnél kétségtelenül nagy hasznát veszik az államnyelv tudásának. Egyházunk áldozatkészsége folytán az iskola mintagazdasággal és elsőrangu gazdasági épületekkel, állatokkal, valamint kertészettel van felszerelve, ahol bő alkalom nyílik a tanulóknak a gyakorlati ismeretek elsajátítására. Ám az iskola vezetősége ezzel sem éri be. Folytonos kapcsolatot tart fenn a környék gazdaközönségével. A közeli falvakban hetenként több gazd. előadást rendez, a tanulókat kiviszi a falusi tej-, hitel-, fogyasztási-, baromfi- és más szövetkezetek tanulmányozására, sőt arra is gondol, hogy a falusi gazda maga tudja otthon elkészíteni a szükséges szerszámaikat. E célból egy teljesen felszerelt kerekeshelyet tart fenn, melyben a tanulók kiképzést nyernek.

Az iskolában tandíj nincs és csupán ellátási díjat fizetnek a beiratkozott tanulók, sőt a szegényebbek számára több ösztöndíjas alapítványi hely is van biztosítva.

A kritika. Lothrop Stoddard, a Harvard egyetem tudós tanára „Lázadás a civilizáció ellen” című művében a romboló kritikáról ezeket mondja: „A romboló (destructive) kritikát világosan meg kell különböztetni az alkotó (constructive) kritikától. A kettő között megvan mind az a különbség, ami megvan a méreg és az idegerősítő orvosság között. Az alkotó kritika célja a fogvatkozások orvoslása és a fennálló rend tökéletesítése a fejlődés módszerével. A romboló kritika ellenkezőleg, a meglévő fogvatkozások ellen szitkozódik keserű, ócsárló, peszimiztikus szellemben, arra irányul, hogy a fennálló társadalmi rend ellen kétségbe ejtsen és vagy azt állítja, vagy azt sugalmazza, hogy változás csak forradalmi jellegű, elsöprő természetű változásokon keresztül jöhet. A romboló kritika kezdő alakjában alig más, mint hangadás eddig ki nem fejezett indulatoknak, növekedő ki nem elégedettségnek és az elégtelenségnek kezdődő kristályosodása. Területe sokkal átfogóbb, mint azt általában gondolják. . . lázadást kezd minden ellen, minden dolog ellen, ami létezik — akármi legyen is az”. I. m. 76. l.

A kolozsvári unitárius főgimnázium tanulója nyerte az országos középiskolai verseny második díját. A Societate Auxiliara Feminină Fidac, a Népszövetség kezdeményezésére Romániában is versenyt rendezett a középiskolák felsőosztályú tanulóinak között a béke problémáinak írásban való

kifejtésére. Az ideai kérdés, melyet a közoktatásügyi miniszteriumban állapítottak meg s amelyet zárt borítékban *Mara Baratin* úrnő személyesen hozott le és bontott fel, ez volt: „Miképpen lehetne az erkölcsi, lelki leszerelést megvalósítani, úgy, hogy a nemzeti érzés erőssége ne szenvedjen csorbát?” A kérdésre a feleletet zárthelyi dolgozatban kellett megadni román nyelven. A beérkezett dolgozatokat a közoktatásügyi miniszteriumban bírálták felül s általános, kellemes meglepetést keltett a miniszteriumnak az igazgatósághoz intézett 65.597—1933. számú leirata, amelyben tudatja, hogy az ország összes középiskolájából beérkezett dolgozatok között a második díjat a kolozsvári unitárius főgimnázium magyar, unitárius vallású tanulója: *Balázs József* VII. oszt. tanuló dolgozata nyerte el.

Báthory István. Ez év szeptemberében lesz 400 éves fordulója a Báthory István születésének. Az évforduló méltó megünneplésére készülnek Erdélyben, Budapesten és Lengyelországban, ahol mint király, európai jelentőségű szerepet vitt. Mi is ismerjük politikai érdemeit, azonban vallási téren a János Zsigmond türelmes és szabadszellemű felfogásával szemben, tulzó kath. álláspontra helyezkedve, utját állotta az unitarizmus fejlődésének és megszilárdulásának. Hogy az erdélyi fejedelemséget a lengyel királyi trónnal cserélhette fel, abban nem kis része van annak a testvéries kapocsnak, amelyben akkor az erdélyi unitáriusok és lengyel szociniánusok voltak, Ennek ellenszolgáltatásként ismerte el a Dávid Ferenc püspökségét s 1576-ban a medgyesi országgyűlésen adott szabad püspökválasztási jogot az unitáriusoknak. Végül mégis az ő innovációs törvénye okozta a Dávid Ferenc mártir-halálát.

Az orosz terror. Az orosz szovjet 1918 és 1928 között mindenféle bírósági tárgyalás és ítélethozatal nélkül a következő kivégzéseket eszközölte: 28 érsek és püspök, 1600 pap, 6200 tanár és tanító, 8800 orvos, 54.000 cári katonatiszt, 260.000 altiszt és legénységállománybeli katona, 48.000 cári csendőr, 105.000 cári rendőrtiszt és rendőrlégény, 12.800 köztisztviselő, 355.000 szabadfoglalkozású, 192.000 munkásproletár, 815.000 paraszt és 95.000 nő, vagyis a kivégzettek száma megközelíti a kétmilliót, ami egy súlyos háború veszteségével egyenlő.

A szerkesztésért felelős: VÁRI ALBERT.

Nyilvános nyugtázás.

A Keresztény Magvetőre az utolsó nyugtázás óta a következő befizetések történtek:

Dr. Abrudbányai Géza (1931 részlet) 100, Bolgár Sándor (1932) 200, Bedő Ferenc (1929—30) 600, Magyarsáros (1932—33) 225, Kiss János (1931—32) 600, Gálffy Zsigmond (1931) 250, Kovács Irén (1932) 200, Dr. Ferenczy Géza elnök urtól adomány 10.000, Csifó Salamon (1931) 200, Magyarszovát (1925—27) 500, Dr. Lőrinczy István (1933) 200, Sepsiszentgyörgy (1933—34) 400, Korond (1932) 200, Gálffy Zsigmond (1932) 100, Májai Dezső dr. (1932—33) 279, Csifó Salamon (1931—32) 200, Alsójára (1931—33) 700, Dr. Borsai Áron (1933) 300, Dr. Gspann Károly (1932) 100, Dr. Gyergyay Árpád (1932) 200, Müller Géza (1932) 200, Dr. Csutak Mihály (1932) 200, Dr. Mikó Lőrinc (1932) 200, Sikó Lajos (1932) 100, Dr. Kauntz Józsefné (1932) 200, Dr. Rozenberger Mór (1932) 200, Dr. Jancsó Ödönné (1932) 100, Dr. Lukácsy József (1932) 200, Tana Ferenc (1932) 200, Pálfi László (1932) 200, Dr. Ferencz József (1931) részlet 100, Id. Kádár Lajos (1932) részlet 100, Homoródújfalú (1931—1932) hátralék 350 leu.

Dr. Tóth György kúriai bíró afia útján Budapesten az Országos Központi Hitelszövetkezethez a következő előfizetések történtek:

Dr. Csiki Gábor 20, Budapesti unitárius egyházközség 20, Ozanics Gyula 6, Péterffy Gyula Kispest 10, Józán Miklós 20, Dr. Koncz János 30, Dr. Kozma Jenő 10, Rédigér Károly 10, Ürmössy Lajos 10, Debreczeni egyházközség 10, Dimény Mózes 10, Dr. Br. Daniel Gábor 10, Dr. Simándi Tamás 10, Dr. Kozma György 10, Nemes Aurél 10, Dr. Májai Ferenc 4, Szende Gyula 10, Szentannay Sámuel 20, Rédigér Ödön 10, Dr. Rédigér Zoltán 10, Dr. Simon Mihály Pál 10, Nagyajtai Kovács József 10, Dr. Sándor Zoltán 10, Létai Gyula 10, Dr. Gyulay Tibor 10, Dr. Mikó Gábor 10 Pengő.

Kolozsvár, 1933. június hó 16.

Tisztelettel kérem a hátralékok befizetését és a f. évi előfizetési díjakat.

Hadházy Sándor,
pénztárnok.

